

კომპოზიტი როგორც გენტივური სტრუქტურის ალტერნატიული ფორმა და მისი ენობრივ-სტილისტური თავისებურებანი

დალი ნიქაბაძე

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

e-mail: dalichurzidse@yahoo.de

სტატია ეხმარება ბოლო დროს გავრცელებულ მოსაზრებას გენტივის პოზიციის შესუსტების თაობაზე. ამ საკითხს მრავალი კვლევა მიემდგინა. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ, მართალია გენტივი გარემოების ფუნქციით მართლაც უკან იხევს, თუმცა მტკიცე პოზიცია უჭირავს განსაზღვრების ფუნქციით.

გერმანული ენა მდიდარია ისეთი ენობრივ-სტილისტური ფორმებით, რომლებიც გენტივური ფორმის ალტერნატივად შეიძლება მოგვევლინოს. გენტივის ალტერნატიული ფორმები, როგორც გენტივური მნიშვნელობები, სხვადასხვა სიხშირით და ხარისხით ფუნქციონირებენ. მათ ერთ-ერთ სემანტიკურ ექვივალენტს წარმოადგენს კომპოზიტები.

კვლევა ეყრდნობა უახლეს ენათმეცნიერულ ლიტერატურას (პ. აიზენბერგი, პ. გალმანი, ლ.მ. აიხინგერი, ა. ჰერინგერი), ხოლო საილუსტრაციო მასალა მოხმობილია ონლაინ გაზეთებიდან (როგორცაა Spiegel online, Zeit online, Frankfurter allgemeiner Zeitung, Süddeutsche Zeitung). რაც შეეხება საგაზეთო ჟანრს, კვლევის დროს გამოყენებულია კომენტარი, რეპორტაჟი, ინტერვიუ.

საკვანძო სიტყვები: გენტივი, ენობრივ-სტილისტური ფორმები

აღსანიშნავია, რომ გერმანული ენა მდიდარია ისეთი ენობრივ-სტილისტური ფორმებით, რომლებიც გენტივური ფორმის ალტერნატივად შეიძლება მოგვევლინოს. გენტივის ალტერნატიული ფორმები, როგორც გენტივური მნიშვნელო-ბები, სხვადასხვა სიხშირით და ხარისხით ფუნქციონირებენ. მათ ერთ-ერთ სემანტიკურ ექვივალენტს წარმოადგენს კომპოზიტები. სტატიაში წარმოდგენილი კვლევა ეყრდნობა უახლეს ენთიმენიურულ ლიტერატურას (პ. აიზენბერგი, პ. გალმანი, ლ.მ. აიხინგერი, ა. ჰერინგერი), ხოლო საილუსტრაციო მასალა მოხმობილია ონლაინ გაზეთებიდან (როგორცაა Spiegel online, Zeit online, Frankfurter allgemeiner Zeitung, Süddeutsche Zeitung). რაც შეეხება საგაზეთო ჟანრს, კვლევის დროს გამოყენებულია კომენტარი, რეპორტაჟი, ინტერვიუ.

კომპოზიცია ლათინური წარმოშობის სიტყვაა (compositio) და ნიშნავს: შერწყმა, შედგენა, შეერთება, თხზვა. აქედან გამომდინარე, კომპოზიციის შემთხვევაში საუბარია სიტყვაწარმოების სახეობაზე, როდესაც ორი ან მეტი ელემენტი ერთმანეთს უკავშირდება. კომპოზიტი (თხზული სახელი, რთული სახელი) წარმოადგენს კომპოზიციის შედეგს, მაშასადამე სიტყვაწარმოების ერთ-ერთ ხერხს/მეთოდს/ საშუალებას, რომლის დროსაც ორი ან მეტი ელემენტი ერთმანეთს უკავშირდება. ასეთი სიტყვაწარმონაქმნის ბოლო შემადგენელი ნაწილი ჩვეულებრივ არის ძირითადი სიტყვა (დეტერმინანტი/საზღვრული), რომლის განმარტება ხდება პირველი წევრით, მსაზღვრელით.

შინაარსობრივი თვალსაზრისით, ზოგი კომპოზიტის მნიშვნელობა უდრის მისი შემადგენელი კომპონენტების ჯამს და ორ ან მეტ ცნებას მოიცავს. ზოგი კი სემანტიკურ მთლიანობად არის ქცეული, ანუ ერთცნებიანია. მისი მნიშვნელობა არ უდრის შემადგენელი სიტყვების მნიშვნელობათა ჯამს:

Allerdings wich Trump der Frage aus, ob er **das Wahlergebnis** als Verlierer anerkennen würde.[7]

Zuvor zeigte er dem feinen Washington seine Verachtung, indem er in kurzen, ausgebeulten Cargo-Hosen durch die **Hauptstadt** ging, unrasiert, zottelig.[4]

დუდენის მიხედვით, სუბსტანტიური კომპოზიტები, მიუხედავად მისი კომპლექსურობის დონისა, სტაბილურ ერთეულებს წარმოადგენს. სიტყვის შიგნით ისინი არ იცვლებიან და არც განვრცობა ხდება მათი: [Duden, 2005:720].

Am Montag hat Donald Trump seinen bisherigen **Wahlkampfmanager** Bannon, inzwischen politischer Chefstrategie im Weißen Haus, auch noch zum ständigen Mitglied im Nationalen Sicherheitsrat ernannt [4].

კომპოზიტი **Wahlkampfmanager** სამი სიტყვისაგან შედგება: **die Wahl, der Kampf** და **der Manager**, რომელთაგან **der Manager** ძირითად სიტყვას ანუ დეტერმინანტს წარმოადგენს, **der Wahlkampf** კი მისი მსახლდრელია. როგორც გენიტივური სტრუქტურის ალტერნატიული ფორმა, იგი შემდეგნაირად გამოიყურება: **der Manager des Wahlkampfes**. აქ საუბარია საარჩევნო კამპანიის მენეჯერზე.

ანალოგიურად შეიძლება კომპოზიტის ჩაშლა მომდევნო მაგალითში:

Ein weiteres Gesetz entzieht ihm die Schulaufsicht, reduziert die Verwaltungspositionen und macht die Ernennung von **Kabinettsmitgliedern** von der Zustimmung des (mehrheitlich republikanischen) Senats abhängig [6].

ემპირიულ მასალებში ხშირია ისეთი შემთხვევები, როდესაც წინადადებაში რამოდენიმე კომპოზიტი გვხვდება:

Weil die beiden Fraktionen nur 20 Prozent der **Bundestagsabgeordneten** stellen, können sie kein **Normenkontrollverfahren** in Karlsruhe einleiten [7].

Die Bundesregierung hat ganz bewusst Artikel 24 als Grundlage für ihren **Mandatstext** genommen, weil sie nicht den **Verteidigungsfall** ausrufen wollte. [7]

ამა თუ იმ კომპოზიტის ცალკეული კონსტიტუენტი ერთმანეთს უშუალოდ, ან მაკავშირებელი ელემენტით უკავშირდება. მაგალითად:

ა) კომპოზიტის შემადგენელი წევრების ცვლილებისა და მაკავშირებელი ელემენტის გარეშე:

Flankiert wurde er dabei von **Fabrikarbeitern** und sechs seiner sieben Kinder.[7]

Man dürfe das Thema Flüchtlinge allerdings nicht mit dem **Terrorismusthema** vermischen, sagte Obama.[7]

ბ) მაკავშირებელი ელემენტის გარეშე, მაგრამ კომპოზიტის პირველი წევრის შეკვეცით.

გ) მაკავშირებელი ელემენტით:

In der Bevölkerung aber genießt Merkel erstaunlich hohe **Zustimmungswerte**. [6]

Mit ihrer Mehrheit könnten sie dann die **Abstimmungsregeln** ändern.[4]

რაც შეეხება მაკავშირებელ ელემენტს, იგი საკმაოდ მრავალფეროვანია, რაც შემდეგ მაგალითებში აისახება:

(1) Offen ist noch, wie genau die **Zigarettensorten** künftig heißen müssen, um die Anforderungen zu erfüllen.[6]

(2) "Weder Sie noch irgendein **Bundesbeamter** können garantieren, dass syrische Flüchtlinge nicht Teil einer terroristischen Aktivität sein werden", schrieb der Gouverneur.[7]

(3) Den Tiefpunkt in der **Zufriedenheitsstatistik** hat Merkel nämlich nicht etwa mit der Flüchtlingsfrage erreicht.[6]

(4) Die Vizevorsitzende der Bayern-AfD und **Landtagsfraktionschefin** Katrin Ebner-Steiner sagte, die Verdächtigen hätten jedes Recht auf Weiterführung ihrer Asylverfahren verspielt.[5]

(5) Die Demokraten, die seit **Jahresbeginn** die Mehrheit im **Repräsentantenhaus** haben, bestreiten die Existenz einer solchen „Krise“ und bezeichnen die Mauer als überflüssig und unmoralisch.[5]

(6) Nachdem Markenlogos auf **Zigarettschachteln** bereits durch Fotos von **Raucherfüßen**, **Gebissruinen** und **Kindersärgen** verdrängt wurden, sollen demnächst auch alle irgendwie "attraktiv" oder "chic" klingenden **Markennamen** verschwinden.[4]

(1) კომპოზიტი წარმოდგენილია მაკავშირებელი ელემენტით **-n**;

(2) გამოყენებულია **-es**;

(3) ვხვდებით **-s**;

(4) კომპოზიტი შეიცავს ორმაგ **-s**-ს;

(5) ორი კომპოზიტია **-es** და **-en** მაკავშირებელი ელემენტებით;

(6) გამოყენებულია 5 კომპოზიტი **-n**, **-er** მაკავშირებელი ელემენტებით და მის გარეშე.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ კომპოზიტის პირველ წევრი შეიძლება იყოს როგორც საზოგადო ასევე საკუთარი სახელიც. ამასთან ხდება როგორც საკუთარი სახელის ასევე მთლიანად კომპოზიტის ლექსიკალიზება.

ემპირიულ მასალაში მრავლად მოიპოვება ე.წ. Ad-hoc-სიტყვათწარმონაქმნები, რაც იმას ნიშნავს, რომ ხდება კომპოზიტების წარმოქმნა გარკვეული მიზნით, გარკვეული

მოცემულობიდან გამომდინარე. ასეთი კომპოზიციის შემადგენელი ერთეულები ერთმანეთთან ტირეთი არის დაკავშირებული (Duden, 2016:540):

Das von Russland kritisierte **EU-Freihandelsabkommen**, das an Neujahr in Kraft trat, werde in der finanziell angeschlagenen Ukraine für Arbeitsplätze sorgen, meinte der prowestliche Staatschef.[5]

დასკვნის სახით უნდა აღინიშნოს, რომ სტატიაში განხილული პრობლემა კიდევ უფრო ღრმა კვლევას საჭიროებს, რაც, რა თქმა უნდა, ერთი სტატიის ფარგლებში ვერ მოხდება. ბოლო დროს გახშირდა მკვლევართა სტატიები თუ სხვადასხვა ნაშრომები იმის თაობაზე, რომ გენიტივი თანდათან კარგავს მოწინავე პოზიციას. ამიტომ აუცილებელი გახდა ამ პრობლემის მრავალმხრივი კვლევა. სწორედ ამ საკითხს ეხმაურება მოცემული სტატია, რომლის მიზანია გაარკვიოს, თუ რა დონეზე ხდება გენიტივური სტრუქტურის ჩანაცვლება გერმანული ენის მდიდარი ენობრივ-სტილისტური ფორმებით. ერთ-ერთი სწორედ კომპოზიტებია. სტატია წარმოადგენს ერთგვარ მცდელობას, გაარკვიოს, თუ რამდენად ხდება გენიტივური სტრუქტურის კომპოზიტით შეცვლა და რა თავისებურებები ახლავს თან ამ პროცესს.

ემპირიული მასალა მდიდარია განსაკუთრებული შემთხვევებით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. DUDEN Die Grammatik, Bd. 4. Bibliographisches Institut & Brockhaus AG, Mannheim, 2005, S. 720, (Randnummer 1087)
 2. DUDEN Die Grammatik, Bibliographisches Institut & Brockhaus AG, Mannheim, 2016, S. 540.
 3. Eichinger L. M., Deutsche Wortbildung Eine Einführung. Gunter Narr Verlag Tübingen. 2000.
- წვდომის რეჟიმი: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9783823359760_A30750552/preview-9783823359760_A30750552.pdf. - წვდომის თარიღი: 19.11.2019
4. <https://www.spiegel.de> წვდომის თარიღი: 17.05.2020
 5. <https://www.faz.net> წვდომის თარიღი: 13.05.2020
 6. <https://www.sueddeutsche.de> წვდომის თარიღი: 10.03.2020
 7. <https://www.zeit.de> წვდომის თარიღი: 20.06.2020

Dali Nikabadze

Akaki Tsereteli State University

Composite as an Alternative Form of Genitive Structure and its Linguistic-Stylistic Features

Abstract

The article responds to a recent statement on the weakening of the position of the genitive. Numerous studies have dealt with this question. It should be noted, however, that although the genitive actually retreats in relation to the object, it has a fixed position in relation to the attributive function.

The German language is rich in linguistic-stylistic forms that may appear as an alternative to the genitive form. Alternative forms of the genitive, as genitive values, function at different frequencies and degrees. One of their semantic equivalents is composites.

The research is based on the latest entomological literature (P. Eisenberg, P. Galman, L. M. Eichinger, A. Heringer), and the illustrated material is taken from online newspapers (such as Spiegel online, Zeit online, Frankfurter allgemeiner Zeitung, Süddeutsche Zeitung).

As for the newspaper genre, comments, reports, interviews were used during the research.

Key words: Genitive, Linguistic-stylistic forms

რეცენზენტი: პროფესორი ც. მოდებაძე